

DOE-HET-ZELF-PAKKET VOOR BLINDEN EN SLECHTZIENDEN

HANDLEIDING VOOR DE BEGELEIDER

1. INLEIDING

Het Museum aan de Stroom vertelt verhalen over Antwerpen in de wereld en de wereld in Antwerpen. In het MAS kunnen blinden en slechtzienden objecten betasten, ruiken aan de geurvitrites en luisteren naar diverse audiofragmenten.

NB: Op de website kan u een geschreven MASgids downloaden. Er is ook een gesproken MAS-tour, downloadbaar of aan de MASbalie gratis beschikbaar op een micro SD-kaart of een cd die afgelezen kan worden door uw Daisyspeler.

2. DE ARCHITECTUUR

Plaats: in de wandelboulevard, best op de 3^e, 4^e of 5^e verdieping: daar is het rustiger, en hebben jullie het gebouw al ervaren.

MATERIAAL: *maquette MAS*

Geef een beschrijving van de plaats in de boulevard waar je je bevindt en vertel erbij wat er te zien is. Bespreek of er jullie iets is opgevallen toen jullie de roltrap omhoog kwamen. Hebben jullie het gevoel de roltrap te nemen op dezelfde plaats?

Om de spiraal van de wandelboulevard duidelijk te maken, laat je de maquette voelen.

- Tip: Laat de ruimtelijkheid voelen door te roepen in de boulevard of verhef zelf je stem eens.

INFO:

Een museum als een 19e eeuwse pakhuys

Net zoals de vroegere pakhuizen rond het MAS, bestaat ook deze 60 meter hoge MAS-toren uit op elkaar gestapelde ruimtes. Door de verdiepingen op elkaar te stapelen en telkens een kwartslag te draaien, ontstaat een indrukwekkende spiraaltoren met een steeds wisselend uitzicht. De wandelboulevard loopt als een glazen spiraal langs 7 museumzalen. Roltrappen leiden u 9 verdiepingen naar boven.

MATERIAAL: *handje*

3185 handjes sieren de dieprode buitengevel van het MAS. De handjes – die natuurlijk verwijzen naar de Antwerpse handjes – houden het MAS als het ware recht.

MATERIAAL: *de rode steen met medaillon of de losse medaillon uit het pakket*

Ga naar een steen. Voel de structuur en de grootte. Sommige stenen hebben in het midden een medaillon, anderen niet. Nb: De holtes in de stenen tegen de opstaande wand zijn verluchtingskanalen.

Beschrijf het medaillon: aan de rand voel je woorden. In het midden voel je de blokjes die een voorstelling vormen van de ideale stad.

INFO:

De **natuursteen** die gebruikt werd is een zandsteen uit Noord India (Rajasthan) en is met de hand gekleefd. In het MAS worden vier kleurtinten door elkaar gebruikt. Deze steen werd en wordt veel gebruikt in India bij het bouwen van paleizen en forten.

Schrijver Tom Lanoye en grafisch ontwerper Tom Hautekiet brengen met de 3185 **medaillons** een ode aan stad, haven, stroom en wereld. Net zoals het museum dat doet. Voor het ontwerp baseerde Tom Hautekiet zich op de plannen van een ideale stad uit de Renaissance, Palmanova. Lanoye schreef rondom het beeld van de ideale stad een tekst van maximaal zestig tekens. Het resultaat is een gedicht dat refereert aan water, stad, mensen en erfgoed dat rondom rond gelezen kan worden. Elk woord kan zowel het begin als het einde van het gedicht zijn.

WAAR WATER WAAKT EN
WAT ER WAARD WAS LATER
WERD BEWAARD ALS
(WAAR WATER WAAKT EN...)

LOOP EENS LANGS HET GEBOGEN GLAS.

Waaraan doet dit denken?

De glazen wanden zijn 5,5 m hoog, en in de hoeken hebben ze de dubbele hoogte. Het glas is in mallen gegoten in Italië, in panelen getransporteerd en ter plaatse aan elkaar gemonteerd (voel aan de siliconen naden!). Aanvankelijk werd recht glas voorzien, uiteindelijk werd geopteerd voor gegolfd glas. Dat is sterker. Vergelijk het met een blad papier; als je dat recht zou zetten, is dat minder sterk en stabiel dan een gevouwen blad. Het gebouw steunt evenwel niet op het glas!

En het verwijst ook naar golven op het water.

3. DE COLLECTIE

Het MAS toont zijn uitgebreide collectie aan de hand van vier thema's. Tijdens dit bezoek ontdekken jullie er twee.

Zesde verdieping WERELDHAVEN
----

1. LUISTER NAAR DE GELUIDEN IN DE EERSTE RUIMTE.

Meestal beginnen de begeleiders automatisch te vertellen wat er te zien is. Overloop samen de geluiden die je hoort. Probeer tot het thema te komen.

INFO:

Geluidskunstenaar Eric Schleichem is vertrokken van het beeldmateriaal dat met drie camera's van op een boot werd gemaakt in de Antwerpse haven. Je hebt er de indruk dat je zeer laag door het water zwemt, als een zwemmer die de haven waarneemt. Eric heeft opnames gemaakt van water met een hydrofoon, een speciale microfoon die je in het water houdt en die een bijzondere klank produceert die vervolgens zo werd gespatialiseerd dat je minstens een octofonie krijgt. Als bezoeker heb je de indruk dat je af en toe water in je oren krijgt. We hebben er ook een hele zware basklank onder gezet die het suizen van je oren weergeeft als je diep onder water zit. De heel lange tonen stellen voor Eric dan weer de schepen voor. Als kind woonde hij dicht bij het oude justitiepaleis. Hij herinnert me nog goed dat als de wind goed zat, je het getoeter van die zware schepen in de haven kon horen. Die herinnering speelt in de installatie. Die lange tonen zijn enerzijds scheepshoorns maar in de video zie je ook beelden van industrie, raffinaderijen. Die tonen zijn voor mij ook een beetje het geluid van die buizen die je ziet. De soundscape is dus driedelig: je hebt de waterklank, de bassen en dan die hele lange klanken, wat bij een polyfonie is van hoorns en industriële geluiden.

2. GEURVITRINES

Verspreid over de museumzaal zijn vier geurvitrines te vinden met goederen die een belangrijke rol speelden in de Antwerpse haven: wol, specerijen, thee en tabak.

3. AANRAAK-SCHEEPSMODELLEN

Verken de twee scheepsmodellen, die zijn klaargezet door de suppoosten. Vinden jullie de verschillende onderdelen terug?

Beschrijf hoe de hele verdieping gevuld is met 100 verschillende scheepsmodellen: van Middeleeuwse zeilschepen over stoomschepen tot hedendaagse containerschepen.

4. VERMAARDE KOOPSTAD – AUDIO: EEN PAUSELIJKE BRIEF

Hier kan je luisteren naar een pauselijke 'bul' in het Latijn: een richtlijn van de paus over het huwelijk van Antwerpse vissers. Daaruit blijkt duidelijk dat Antwerpen een erg belangrijke havenstad was in de Middeleeuwen.

5. INGENIEURSHAVEN – AUDIO: *DE BROODROOVER*, PROTESTLIED TEGEN DE GRAANZUIGERS

INFO:

Van graanmannen en graanzuigers

De industriële revolutie veranderde de graanoverslag ingrijpend. Lange tijd werd graan met manden uit het scheepsruim gehaald en op het dek uitgestort. Daar schepten graanmannen het in zakken. Die werden gewogen en via schuiven uitgestort in de lichter. Zakkennaaiers moesten de zakken dichtnaaien, weer opensnijden en eventueel herstellen. Eind 19de eeuw verschenen de graanzuigers of elevatoren, drijvende stoomtuigen. Via vier pijpen zoog de zuiger het graan op uit het ruim. Aan boord van de zuiger werd het gewogen en vervolgens via een lospijp doorgestort in een lichter. Per uur kon zo'n graanzuiger 200 ton graan overslaan. De graanzuigers stuitten op protest van de graanmannen, die voor hun job vreesden. Toen zij inzagen dat de graantrafik op Antwerpen toenamen de graanzuigers voor méér werk zorgden, stakte het protest. In 1910 kocht de stad de eerste twee drijvende graanzuigers aan, in 1933 de laatste. De 24 zuigers werden gebruikt tot in de jaren 1970.

6. HAVENARBEID - STANDBEELD EN HAVENTUIG

Hier kan je het standbeeld en alle havenwerktuigen aanraken en op de tast ontdekken. Luister daarbij naar de getuigenissen van de dokwerkers op de kleine witte zuiltjes bij de haventuigen.

DE BUILDRAGER VAN CONSTANT MEUNIER

Zagen alle dokwerkers er zo uit, denk je? Waarvoor diende de buil (kap op het hoofd)?

INFO:

Dokwerkers

De dokwerker was eeuwenlang hét icoon van de Antwerpse haven en het onderwerp van sterke verhalen. Met hun beroep waren eigen tradities verbonden, en mensen kwamen graag kijken naar deze stoere havenarbeiders. In 1885 werden bij de Scheldekaaien twee wandelterrassen aangelegd voor de nieuwsgierig flanerende burger. Dokwerkers prijken als typisch Antwerpse figuren op populaire reeksen van prentkaarten. Kunstenaars brachten hen in beeld: Constantin Meunier, Josué Dupon, Eugeen Van Mieghem, Jos Mous... **Bekend is het beeld naast het stadhuis, een werk van Meunier uit 1885, en een eerbetoon aan de dokwerkers die**

tijdens de bombardementen van de Tweede Wereldoorlog bleven doorwerken. Nog tot diep in de 20ste eeuw leefden de verhalen en tradities verder. Maar door de schaalvergroting en de verplaatsing van de Antwerpse haven verdween de dokwerker uit het stadsbeeld. Vandaag de dag is hij een hooggekwalificeerde arbeider.

DE KOFFIESORTEERTAFEL

Koffie sorteren was vrouwenwerk. De tafel is voorzien van afvoerbuizen om gesorteerde koffiebonen in zakken te deponeren, en openingen om het vuil van tussen de bonen te verwijderen.

INFO:

Vrouwenarbeid

Voor de Eerste Wereldoorlog waren er voor havenarbeiders geen loonafspraken. De meeste dokwerkersgezinnen waren arm. Vrouwen en kinderen moesten bijspringen.

Zakkennaaiers werkten op graanschepen. Twee naaiers sneden de zakken open en stortten het graan uit. Een derde bond de lege zakken samen. Jonge meisjes maakten in openlucht gezouten, ongelooide huiden schoon, een ongezond werk in een verschrikkelijke stank. Ook drankverkoop en prostitutie zorgden voor een extra inkomen.

7. SPORENRUIMTE

Bezoekers laten in de laatste ruimte een **boodschap in een fles** achter. Neem er gerust eentje mee uit het zand.

Zevende verdieping LEVEN EN DOOD
---

1. VIND SAMEN JE WEG DOOR DE EERSTE RUIMTE EN LUISTER GOED.

Hadden jullie dezelfde ervaringen? Overloop samen je indrukken en probeer tot het thema van de verdieping te komen.

INFO:

Eric Sleichim werkte rond het ontstaan van alles, rond de big bang dus. Klanken in lichtjaren kunnen wij niet horen. Als we die klanken miljoen keren vermenigvuldigen, vallen ze binnen het gehoorbereik van de mens. Je krijgt dan vreemde dingen, zoals lage tonen maar ook een klankstof, en dat gegeven heeft Eric gebruikt in de klankinstallatie. Om het juiste effect te krijgen, moeten bezoekers door een koker lopen, een zogenaamde baarmoeder. De bedoeling is dat de bezoekers tot rust komen. Bijna 20 speakers zijn ingebouwd en komen van overal. Hij heeft gewerkt met lage tonen, polyfone klanken, geluid klokken die vertraagd zijn.

2. JAINISME – EEN INSECTENKWAST

Wandel naar de derde witte cirkel, neem hier de kwast uit het pakket.

INFO:

Jainisme: niet doden van alles wat leeft

Het jainisme is een van India's oudste religies. Het sluit aan bij het animisme: alles in de natuur heeft een ziel. Behalve mensen, dieren en planten beschouwen jains ook de vier elementen als levende wezens: aarde, water, vuur en lucht. Niets daarvan mag worden geschaad. Jains zijn dan ook absoluut geweldloos en hebben een groot ecologisch bewustzijn.

Jains volgen het voorbeeld van 24 *jina's*. Zij konden zich verlossen uit de kringloop van wedergeboorte. Hun leer omschrijft zeer precies hoe elk levend wezen een ziel heeft waar een stoffelijk lichaam aan vastkleeft. Door een streng ascetisch leven kunnen mensen hun ziel zuiveren en na de dood de verlossing bereiken, een toestand van eeuwige gelukzaligheid.

Het jainisme verbiedt alle beroepen die de natuur schaden. Zij zijn vooral bekend als diamanthandelaars. Die activiteit bracht heel wat Indiase jainfamilies naar Noord-Amerika en Europa, ook naar Antwerpen.

Monniken en leken

Jains verlossen hun ziel dankzij de juiste kennis, het juiste geloof en het juiste gedrag: de drie juwelen. Zij leven vijf geboden na: niet doden, niet stelen, niet liegen, geen onkuisheid plegen en niet gehecht zijn aan bezittingen.

Voor de leken onder de jains zijn dit slechts richtlijnen die ze naar eer en geweten volgen. Zij vermijden vooral het opzettelijk doden. Daarom zijn houtkap, visvangst en slachtingen verboden. Jains eten geen vlees, vis of eieren, en ook geen knolgewassen omdat die veel levenselementen bevatten.

Om de verlossing te bereiken moeten jains eerst monnik of non worden. Deze mensen volgen de regels tot in het extreme. Zij vermijden ook *onopzettelijk* doden. Zo dragen ze een monddoekje om geen insecten in te ademen. **Waar ze stappen, verwijderen ze alle diertjes met een kwast.** Ze bezitten niets, trekken voortdurend rond en koken niet. Vasten is de beste manier om levens te sparen en de eigen ziel te zuiveren.

3. BOEDDHISME - EEN BRONZEN BEELD

Wandel naar de achterkant van de vierde cirkel. Aan de buitenkant staat een losstaand beeld.

Bekijk of betast het beeld en ga in dezelfde houding zitten. Sluit je ogen.
Kan je de lichaamskenmerken van Boeddha opnoemen?

INFO:

Boeddha Shakyamuni, naar het model van tempelbeelden in Sukhothai stijl (14^e eeuw)

Dit hedendaags Thais bronzen beeld stelt een belangrijk moment in Boeddha's leven voor. Hij zit in meditatiehouding met beide handen in de schoot maar laat zijn rechterhand naar voor glijden om de aarde aan te raken. Zo roept hij de aarde aan als getuige van zijn overwinning op Mara. Deze demon probeerde Boeddha uit zijn concentratie te brengen. Boeddha blijft onverstoort en bereikt de verlichting, de hoogste vorm van bewustzijn.

Deze handhouding noemt men *bhumisparsha* (aanraking van de aarde). De belangrijkste lichaamskenmerken van de historische Boeddha zijn: lange oorrellen, kleine krullen, een schedelverhoog, drie plooitjes in de nek, een nauw aansluitend monnikskleed dat de rechterschouder bloot laat. De gestileerde vlam op zijn kruin en het uiteinde van het kleed over de linkerschouder zijn typisch voor beelden uit Thailand.

4. DE GODSDIENSTEN VAN HET BOEK - SOUNDSCAPE

Eric Sleichim maakte een soundscape waarin hij Joodse, Christelijke en Islamitische elementen combineert. Kan je de gezangen onderscheiden?

INFO:

Leven voor de eeuwigheid. De godsdiensten van het boek

Er is één almachtige, eeuwige schepper van het heelal. Hij heeft vastgelegd wat mensen moeten doen met het oog op het eeuwige leven. Hun daden op aarde bepalen mee wat er met hen zal gebeuren na de dood en het goddelijke eindoordeel.

Jodendom, christendom en islam delen deze geloofsopvattingen. Hun schepper heet respectievelijk 'de Eeuwige', 'God' en 'Allah', en zijn woord is in een heilig boek geopenbaard. Dat is voor joden de Tenach met daarin de Tora, voor christenen de Bijbel met daarin het Nieuwe Testament, en voor moslims de Koran.

Joden leven volgens de voorschriften in de Tora. De herleving van de doden volgt bij de komst van de Messias. Christenen kunnen, na een goed leven op aarde, bij God in de hemel verblijven. Voor moslims is dit leven als een voorportaal tot het paradijs. Rechtschapen gelovigen worden daar verenigd met Allah.

Binnen de godsdiensten zijn er diverse strekkingen. Gelovigen interpreteren hun heilige geschriften op verschillende manieren.

4. TOT SLOT

We hopen dat jullie genoten hebben van het bezoek.

Feedback is altijd welkom via museumaandestroom@stad.antwerpen.be

---

INHOUD DOE-HET-ZELF-PAKKET

- Maquette MAS
- Medaillon
- Handje
- Insectenkwest (voor op +7)